

1940. ponovno je tiskano 4. izdanje, to znači da je vraćeno kako je bilo u tome izdanju, ali 8. izdanje iz 1941., 9. iz 1947. i 10. iz 1951. imaju kao 6. i 7. izdanje.

Cipra-Guberina-Krstićev Hrvatski pravopis iz 1942. ima samo *podrijetlo*, Korien-sko pisanje iz 1942. i Cipra-Klaićev Hrvatski pravopis iz 1944. imaju samo *podrietlo*.

Novosadski iz 1960. ima *podrijetlo* (ijek.), *poreklo* (ek.) i *porijeklo* (ijek.) Hrvatski pravopis iz 1971. ima kao i novosadski, pod *pod-* samo *podrijetlo*, a pod *por-* *porijeklo* i *podrijetlo*.

Anić-Silić imaju i *podrijetlo* i *porijeklo*, svaku riječ samu na svome abecednome mjestu. Kad smo mi, S. Babić, B. Finka i M. Moguš, priređivali prvo izdanje u slobodnoj Hrvatskoj, formalno nazvano 2., ne računajući pretisak iz 1990., unijeli smo *podrijetlo*, a *porijeklo* znakom > uputili na *podrijetlo*. I tako je ostalo sve do posljednjega 8. izdanja.

Iako je to na prvi pogled stručno pitanje, primjeri pokazuju kako su se na izbor *podrijetla/porijekla* odražavale političke prilike u kojima je izlazio pojedini pravopis ili pojedina njegova izdanja.

No ipak, valja odgovoriti zašto je od početka lik *podrijetlo* imao izrazitu prednost. To je zato što je Marcel Kušar u svojoj knjizi *Nauka o pravopisu jezika hrvackoga ili srpskoga iz 1889.* napisao:

„Ekavština je pisati... poreklo... već treba da pišeš... porijeklo (ili bolje podrijetlo)...“, a Broz je u 1. izdanju svoga pravopisa napisao:

„Dužan sam spomenuti na ovome mjestu, da sam se u velike koristovao Naukom o pravopisu, koju je štampao u Dubrovniku vrstan znalac jezika hrvatskoga, g. M. Kušar: priznajem, da bez njegove knjige ne bi u koječemu bila moja knjiga onakova kao što jest.“

A kad idemo pitanjima na izvor, pokušajmo odgovoriti zašto je M. Kušar rekao ono što je rekao? Teško je na to odgovoriti jer ako idemo dalje u prošlost, zaplest ćemo se u teška etimološka pitanja, a Kušar do *podrijetla* nije došao etimološki nego jednostavnije. Vuk Karadžić u svome rječniku ima samo dvije riječi: *poreklo* i *podrijetlo*. Za prvu piše:

poréklo, n. (u vojv.), vide podrijetlo, a za drugu:

podrijětlo, n. (juž.)...

Marcelu Kušaru kao južnjaku *podrijetlo* je bilo normalnije i preko njega je putem koji sam opisao, postalo običnije i u hrvatskim pravopisima, a preko njih i u hrvatskome jeziku. Na građi Marija Grčevića od 220 milijuna pojava, a on uglavnom ima suvremene tekstove, *podrijetlo* ima 8 495 potvrda, a *porijeklo* 2 879, što pokazuje da je današnja pravopisna norma opravdana.

Stjepan Babić

OSVRTI

NAJBOLJE NOVE HRVATSKE RIJEČI

avršen je Jezikov natječaj za najbolju novu hrvatsku riječ koji smo raspisali u listopadu 2006.

Na natječaj se javilo 110 natjecatelja, sa 482 prijedloga. Uredništvo je izabralo šest

članova Povjerenstva, tri člana Jezikova uredništva i tri izvanjska člana, književnika Sobodana Novaka, fizičara Zvonimira Jakobovića i liječnika Vladimira Loknara.

Svaki je član Povjerenstva trebao odabrati od pet do deset riječi i ocijeniti ih ocjenama od 1 do 5 s time da je ocjena 1 najslabija, a

ocjena 5 najbolja. Nakon glasovanja dobili smo ovaj poredak, tri pobjedničke riječi i dobitnike Nagrade „Dr. Ivan Šreter“ za 2006.:

1. uspornik – ležeći policajac

Nada Arar-Premužić, Benkovačka 56, Split

2. smećnjak – kontejner za smeće

Ivan Branko Šamija, Antuna Stipančića 4, Zagreb

3. raskružje – kružni tok prometa

Nikola Kovačević, Zvonimirova 13, Velika Gorica.

Prvonagrađena riječ *uspornik* za pojam *ležeći policajac* dosad nije zabilježena u rječnicima, a koliko znamo ni u kojem drugom tekstu. Za taj se pojam dosada rabio dvo-rječni naziv *ležeći policajac*, pojam stranoga podrijetla,

francuski: *ralentisseur*; razgovorno: *gendarme couché*

njemački: *Bremsschwellen, ahrbahnschwellen, Bodenschwellen*; razgovorno: *liegender Polizist, Krefelder Kissen, Berliner Kissen, Drempe, Hubbel* i dr.

engleski: *speed bump*, britanski engleski: *speed hump, road hump*; razgovorno *sleeping policeman*

talijanski: *dosso stradale artificiale, dosso rallentatore*, razgovorno: *poliziotto sdraiato*

ruski: *ležačij policejskij*.

Ležeći policajac figurativno je, i nije najbolje, i zato je pohvalno da se netko sjetio za taj pojam tražiti bolju riječ. *Uspornik* zaista odgovara pojmu koji označuje jer mu je svrha

usporavati promet, a to osjeti svatko tko vozi preko uspornika.

Drugonagrađena je riječ *smećnjak*. Za taj se pojam dosada rabio trorječni naziv *kontejner za smeće* pa je jedna riječ bolja, tim više što zamjenjuje i tuđicu.

Trećenagrađena je riječ *raskružje*. Očito je da je *raskružje* tvoreno analogijom prema *raskrižje*. Za taj se pojam dosada rabio dvo-rječni naziv *kružni tok*, ali i taj naziv znači apstraktnu imenicu, a riječ je o konkretnome pojmu, dijelu ceste, zato bi mogla biti i *raskružnica*. *Rotor* je ne samo tuđica, nego tuđica već optrećena značenjima:

1. pokretni dio stroja, za razliku od nepokretnog – statora
2. pokretni dio turbine, kompresora, sisaljke, hidromora
3. visok okomit valjak što se okreće oko svoje osi i služi umjesto jedra (rotorni brod).¹

U jednome od idućih brojeva Jezika donijet ćemo sve prijedloge s kratkim obrazloženjem.

Budući da nam prijedlozi novih riječi i dalje stižu, zbog velikoga zanimanja hrvatske javnosti otvaramo novi natječaj za Nagradu „Dr. Ivan Šreter“, za najbolju novu hrvatsku riječ u 2007. Najbolje tri riječi novčano nagrađujemo. Uvjeti su natječaja isti: riječ ne smije biti zabilježena ni u jednom hrvatskom rječniku. Prijedlozi se šalju ili na Jezikovu adresu u Zagrebu, Bijenička 97 ili e-poštom: jezik@ffos.hr. Prijedloge ćemo primiti do 22. prosinca 2007., do rođendana dr. Ivana Šretera, a pobjednike ćemo proglasiti u ožujku, za Dane hrvatskoga jezika.

Uredništvo

¹ U Dapčevu tehničkome rječniku ima 28 vrsta rotora.